

Warszawa, dnia 13 listopada 2014 r.

KMP.573.45.2014.JJ

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Krzepicach
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 15.09.2014, do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Krzepicach (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Marcin Kusy (prawnik), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), Dorota Krzysztoń (kryminolog) oraz Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Mechanizmu było sprawdzenie na miejscu stanu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka przedstawionych przez Pawła Pydę - dyrektora MOW oraz Michała Wiewiórę – z-cę dyrektora;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanków, świetlic, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.,
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,
- analizie m. in. akt osobowych wychowanków, dzienników wychowawczych, zeszytów obserwacji, sprawozdań z zajęć kulturalno-oświatowych, protokołów ze spotkań samorządu wychowanków, protokołów ze spotkań Rady Pedagogicznej.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kadre kierowniczą Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Krzepicach o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty oraz notatki służbowe związane z funkcjonowaniem placówki.

2. Informacje ogólne

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Krzepicach funkcjonuje od 6 lat. Jest on placówką resocjalizacyjno-wychowawczą i resocjalizacyjno-rewalidacyjną przeznaczoną dla chłopców niedostosowanych społecznie w wieku od 13 lat do 18 lat, zarówno w normie intelektualnej, jak i niepełnosprawnych umysłowo w stopniu lekkim. Ośrodek wchodzi w skład Zespołu Placówek Resocjalizacyjnych z siedzibą w Julianpolu i jest placówką niepubliczną prowadzoną przez firmę Henryk Wrzesień EDU RES. Nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Śląski Kurator Oświaty w Katowicach.

Pojemność Ośrodka wynosi 30 miejsc, w dniu wizytacji w placówce faktycznie przebywało 17 wychowanków. Ponadto 4 nieletnich było na ucieczce, 2 podopiecznych na niepowrotach oraz 4 nieletnich otrzymało wskazania do umieszczenia w MOW, ale nie zostało jeszcze doprowadzonych.

W placówce docelowo są 3 grupy wychowawcze. W dniu wizytacji, z uwagi na mniejszą liczbę nieletnich, funkcjonowały 2 grupy. Liczba nieletnich w tych grupach nie przekraczała 12. Grupą wychowawczą opiekuje się co najmniej dwóch pracowników pedagogicznych odpowiedzialnych za prowadzenie grupy oraz kierujących indywidualnym procesem resocjalizacyjnym poszczególnych wychowanków. Dyżur nocny w Ośrodku pełni 2 wychowawców lub 1 wychowawca wraz z opiekunem nocnym (niebędącym pracownikiem pedagogicznym).

W ramach Ośrodka funkcjonuje Gimnazjum Specjalne.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia: 10 wychowawców (9 - na pełnym etacie; 1 – umowa zlecenie), 10 nauczycieli (3 – umowa o pracę - pełny etat; 7 – umowa zlecenie - nauczyciele sąsiednich szkół), psychologa (1 etat), pedagoga (1 etat). Dodatkowo, jeden z nauczycieli stanowi wsparcie wychowawcze w wymiarze 6 godzin tygodniowo. Placówka korzysta także z usług terapeuty, który przebywa w MOW raz w tygodniu (5 godzin) prowadząc z podopiecznymi terapię indywidualną.

Wszyscy zatrudnieni wychowawcy posiadają kwalifikacje zawodowe nabyte w wyniku ukończenia studiów w zakresie pedagogiki opiekuńczo-resocjalizacyjnej. Dodatkowo, część kadry ukończyła logopedię, socjoterapię, oligofrenopedagogikę (poszczególni wychowawcy).

Kadra pedagogiczna uczestniczyła m.in. w następujących szkoleniach i konferencjach: szkoleniu dot. udzielania pierwszej pomocy (wewnętrznym), szkoleniu BHP (wewnętrznym), szkoleniu dot. tworzenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych, 2 konferencjach resocjalizacyjnych, szkoleniu w zakresie twórczej resocjalizacji, szkoleniu dot. organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami, Międzynarodowym Sympozjum Resocjalizacji w Trzcincu oraz w szkoleniu na temat tutoring w resocjalizacji (szkolenie wewnętrzne). W niektórych szkoleniach brał udział cały zespół, zaś część szkoleń przeszli poszczególni wychowawcy, nauczyciele bądź zespół psychologiczno-pedagogiczny.

W ocenie przedstawicieli KMP należy także zapewnić pracownikom pedagogicznym Ośrodka dodatkowe szkolenia m.in. z radzenia sobie ze stresem, postępowania z wychowankiem agresywnym, pracy z traumą, ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym. Na powyższe wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), dalej: Reguły ONZ, stanowiąca, iż *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka*. Ponadto korzystne byłoby zorganizowanie dla psychologa i pedagoga placówki regularnych superwizji.

W latach 2013-2014 nie było przypadków postępowań dyscyplinarnych przeciwko pracownikom Ośrodka ani zgłoszeń o popełnieniu przestępstwa.

4. Warunki bytowe

Ośrodek mieści się w dwukondygnacyjnym budynku, w którym wcześniej była szkoła. Na parterze znajdują się sale lekcyjne, łazienka oraz kuchnia z jadalnią. Posiłki przygotowywane i dowożone są przez firmę cateringową. Kuchenka wyposażona jest m.in. w lodówkę, zmywarkę, piekarnik oraz czajniki bezprzewodowe. Organizowane są w niej zajęcia kulinarne. Wychowankowie otrzymują 4 posiłki dziennie: śniadanie, II śniadanie, obiad i kolację. Jadłospis wywieszony jest w ogólnodostępnym miejscu.

Na pierwszym i drugim piętrze usytuowane są pomieszczenia internatu.

Drugie piętro w dniu wizytacji było jeszcze nieużytkowane przez wychowanków, ponieważ w trakcie wakacji przeprowadzono w nim generalny remont. Piętro przeznaczone będzie dla III grupy wychowawczej. Zostało ono niemal w całości odnowione, przygotowano sypialnie dla nieletnich, świetlicę, sanitariaty, magazynki i kuchenkę. Po zakończeniu formalności związanych ze sfinalizowaniem remontu, kondygnacja zostanie oddana do użytku.

Na piętrze pierwszym znajdują się pokoje mieszkalne dwóch grup, sanitariaty oraz świetlica. Sypialnie wychowanków są 6-osobowe, znajdują się w nich łóżka, szafki do przechowywania rzeczy osobistych, stolik oraz krzesła lub fotele. Pokoje wyposażone są w nowe piętrowe łóżka, które posiadają drabinki oraz zabezpieczenia górnego poziomu. Pod łózkami znajdują się plastikowe pojemniki, w których podopieczni mogą przechowywać pościel lub swoje rzeczy. Pokoje są czyste, odnowione, przestronne i udekorowane w przyjemny sposób. Warunki panujące w tych pomieszczeniach wizytujący ocenili jako bardzo dobre.

Świetlica urządzona jest w bardzo estetyczny sposób. Znajdują się w niej kanapy, fotele, stół, zestaw TV oraz szafa z książkami.

Łazienki wyposażone są w umywalki, miski ustępowe oraz natryski. W ocenie wizytujących warunki sanitarno – higieniczne są dobre, zapewniające intymność podczas korzystania z kąpeli i załatwiania potrzeb fizjologicznych. W toalecie brakowało natomiast papieru toaletowego. Z informacji uzyskanych od dyrektora placówki wynika, że jest on systematycznie uzupełniany. W MOW znajduje się pralka i suszarka do ubrań, z których wychowankowie mogą samodzielnie korzystać.

Uwagę wizytujących zwrócił brak pokoju do odwiedzin. W ciepłe dni spotkania odbywają się na świeżym powietrzu, w altanie. Natomiast w pozostałe dni odwiedziny wychowanków odbywają się w klasie multimedialnej lub w świetlicy. Z informacji uzyskanych od dyrektora i jego zastępcy wynika, że odwiedziny nadzoruje wychowawca poprzez chwilowe przebywanie w tych pomieszczeniach. W ocenie wizytujących odwiedziny w takich warunkach nie zapewniają atmosfery prywatności ani swobody rodzinom i nieletnim. Pracownicy KMP zalecają zatem zorganizowanie pomieszczenia, w którym w warunkach intymności i prywatności oraz bez nadzoru wychowawcy mogłyby się odbywać odwiedziny nieletnich.

Monitoringiem wizyjnym (bez fonii) objęto teren zewnętrzny oraz następujące pomieszczenia: sale lekcyjne, salę multimedialną, korytarze, jadalnię. Obraz z kamer przechowywany jest przez 30 dni, po tym czasie jest nadgrywany. Kwestia stosowania

monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących – w sposób bezpośredni – do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. W sposób pośredni zagadnienie to regulowało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w *sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach* (Dz. U. Nr 163, poz. 1155 ze zm.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 2008 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach* (Dz. U. z 2008 r. Nr 94, poz. 598.) wydane na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), zgodnie z którym Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia formy i zakres wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach lub podnoszeniu poziomu dyscypliny w szkołach lub placówkach, sposób podziału środków budżetu państwa przyznanych na realizację programu, szczegółowe kryteria i tryb oceny wniosków organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego oraz zakres informacji, jakie powinien zawierać wniosek organu prowadzącego o udzielenie wsparcia finansowego, uwzględniając w szczególności wymóg skuteczności i efektywności przedsięwzięć podejmowanych w ramach programu. Jak podkreślił Rzecznik Praw Obywatelskich, celem wspomnianego wyżej rozporządzenia nie jest jednak unormowanie zasad rządzących prowadzonym w szkole monitoringiem wizyjnym, ale określenie formy i zakresu wsparcia finansowego przeznaczonego na ten cel z budżetu państwa. W tym kontekście wytyczne zawarte w przepisie art. 90u ust. 4 pkt 5 ustawy o systemie oświaty, uznać należy za niewystarczające. Jak się wydaje regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko upoważnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci

monitoringu wizyjnego, ale także wskazówki merytoryczne dotyczące zasad i celów montowania kamer monitorujących, sposobu postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji, aby ograniczyć możliwość instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa. Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji. Minister Edukacji Narodowej odpowiedział wówczas, że po przeanalizowaniu końcowego sprawozdania z realizacji Programu rządowego „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach” rozważy zasadność wprowadzenia pewnych podstawowych zasad prowadzenia monitoringu w szkołach i placówkach oświatowych do przepisów ustawy o systemie oświaty. Niemniej jednak do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone. Kwestia ta należy uznać za problem systemowy, który jest w dalszym ciągu monitorowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

W internacie nie ma wyodrębnionej izolatki dla osób chorych, w związku z tym chorzy chłopcy przebywają w swoich pokojach wspólnie z pozostałymi wychowankami. W ocenie przedstawicieli KMP wyodrębnienie takiego pokoju jest niezbędne. Wśród wychowanków mogą wystąpić przypadki chorób zakaźnych, gdzie stan zdrowia osoby chorej z reguły wymaga izolacji zapewniającej choremu, konieczny dla poprawy stanu, spokój. Izolacja taka jest ponadto gwarancją bezpieczeństwa pozostałych nieletnich.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnością

Należy podkreślić, iż placówka nie jest przystosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Mimo że w MOW nie przebywał wychowanek mający trudności w poruszaniu się, to specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona podopiecznych może dołączyć osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim lub o kulach. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. Trudności z wejściem do placówki mogą mieć także osoby z niepełnosprawnością fizyczną odwiedzające wychowanków. Wejście do budynku nie jest bowiem wyposażone w podjazd.

W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Pracownicy KMP zaznaczają, że pewne modernizacje, pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic), nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), zwanego dalej: rozporządzeniem, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Ponadto zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają uwzględnić kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością, przy rozbudowie lub przebudowie placówki.

6. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowankowie podkreślali, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Większość nieletnich potrafiła wskazać osobę wśród personelu, do której ma zaufanie i może się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Wychowankowie podkreślali, że zawsze mogą liczyć na wspierającą rozmowę z wychowawcą, szczególnie w sytuacjach dla nich trudnych, takich jak problemy adaptacyjne, konflikty z rodziną lub zerwanie z sympatią.

Atmosfera panująca między wychowankami również jest dobra, choć zdarzają się przejawy tzw. drugiego życia, polegające na przemocy fizycznej i psychicznej między wychowankami. Z informacji uzyskanych od dyrektora MOW wynika, że o każdej takiej sytuacji powiadamiana jest Policja. Pracownicy KMP ocenili, że personel placówki podejmuje odpowiednie reakcje w większości przypadków zaistnienia takich sytuacji.

Ponadto dwa razy w roku wśród podopiecznych przeprowadzane są badania ankietowe dotyczące poczucia bezpieczeństwa, zaś raz w roku wykonuje się badania socjometrycznych stosunków panujących w grupie wychowanków. Obydwie metody są niezwykle pomocne w określeniu i wytyczeniu zasobów i zagrożeń wśród wychowanków. Wizytujący pozytywnie ocenili wykorzystywanie przez personel również takiej formy (badań ankietowych) poznawania relacji rówieśniczych w MOW.

Z informacji zebranych podczas wizytacji wynika, że wychowawcy przeprowadzają testy narkotykowe wśród wychowanków, co do których istnieje podejrzenie, że są pod wpływem środków odurzających lub wrywkowo wśród tych, którzy wracają z przepustek. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę w tym miejscu, że ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 2014 r., poz. 382, tekst jedn., dalej zwana upn.) nie daje możliwości osobie innej niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b upn.). Nadto treść § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w *sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem* (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226), wskazuje, że w sytuacjach kryzysowych takich jak używanie, posiadanie lub rozprowadzanie przez wychowanków środków odurzających lub substancji psychotropowych, pracownicy m.in. MOW podejmują działania interwencyjne polegające na powiadomieniu rodziców i Policji. „Narkotest”, w sytuacji podejrzenia popełnienia czynu karalnego, może wykonać funkcjonariusz Policji. W tym miejscu warto dodać, że przedstawiciele KMP rozumieją, iż dla wychowanka wykonywanie testów na obecność narkotyków czy alkoholu pod nadzorem funkcjonariuszy Policji może być bardziej stresującym doświadczeniem niż gdyby wykonywali je pracownicy ośrodka wychowawczego. Kwestia ta jednakże winna zostać uregulowana w obowiązujących przepisach.

Odmiennej kwestią jest przeprowadzenie badań na obecność w organizmie środków odurzających przez lekarzy. Lekarz jako osoba uprawniona do wykonywania m.in. badań, zabiegów medycznych i diagnostycznych, zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o *zawodzie lekarza i lekarza dentystry* (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.) może wykonać badania za zgodą pacjenta. Jeśli pacjentem jest osoba małoletnia, każdorazowo niezbędna jest zgoda przedstawiciela ustawowego, a w przypadku nieletniego powyżej 16 roku życia konieczna jest również jego zgoda.

Podsumowując, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji wskazują na potrzebę podjęcia przez zainteresowane instytucje i organy działań w celu znowelizowania ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w omawianym zakresie. W obecnym stanie prawnym pracownicy KMP podtrzymują zalecenie odstąpienia od praktyki wykonywania testów na obecność substancji odurzających przez personel MOW.

Z informacji uzyskanych podczas wizytacji wynika, że personel placówki nie przeprowadza kontroli osobistych nieletnich. Wychowawca przyjmujący wychowanka do MOW sporządza listę jego rzeczy prywatnych, a następnie składa do depozytu. Taką praktykę wizytujący oceniają jako właściwą.

7. Dyscyplinowanie

Zasady nagradzania i karania określa Statut Ośrodka. Zgodnie z § 27 Statutu za właściwą postawę wychowanka można mu przyznać następujące nagrody: pochwałę ustną, pochwałę z wpisem do akt, nagrodę rzeczową, przyznanie dyplomu uznania. Z kolei katalog kar obejmuje: rozmowę dyscyplinującą, upomnienie ustne, upomnienie z wpisem do akt, naganę z wpisem do akt. Statut zawiera ponadto zapisy mówiące o tym, że nieletni oraz jego rodzice (opiekunowie prawni) mają prawo do odwołania się na piśmie do dyrektora Ośrodka w terminie 7 dni od decyzji o udzielonej karze. Dyrektor Ośrodka zobowiązany jest w terminie do 7 dni udzielić odpowiedzi na odwołanie. Od decyzji Dyrektora Ośrodka uczeń, rodzice (opiekunowie prawni) mają prawo do odwołania się do Dyrektora Generalnego (stojącego na czele firmy EDU RES), w terminie do 14 dni od dnia otrzymania odpowiedzi.

W dokumentacji nieletnich znajdują się ponadto wnioski o wymierzenie kary (nie są one jednak wypisywane we wszystkich przypadkach). Zawierają one informacje na temat rodzaju kary oraz powodów jej wymierzenia.

Zastrzeżenia pracowników KMP wywołały informacje o tym, że w ramach kar za przewinienia stosowane są dodatkowe dyżury oraz inne kary nieznanymi się w Statucie. Przykładowo we wniosku o wymierzenie kary nieletniemu (*dane usunięto*) z dnia 11.05.2014 r. widnieje kara w postaci 5-dniowej pracy na rzecz MOW po 2 godziny dziennie. Z kolei w zeszycie informacyjnym (korespondencji wychowawców) z dnia 10.09.2014 r. znajdują się wpisy o następujących karach: „karne prace” i „zakaz TV”. Tymczasem, zgodnie m.in. z Regułą 67 (Rezolucja 45/113) *praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej*. Podkreślając, iż stosowanie tego typu kar może doprowadzić do wykształcenia się w świadomości młodego człowieka negatywnego nastawienia do pracy, pracownicy KMP zalecają rezygnację z ich stosowania.

Z uzyskanych w trakcie wizytacji materiałów wynika, że jeśli zbierze się większa liczba wychowanków stwarzających szczególne problemy wychowawcze, w placówce tworzy się tzw. grupę karną. Wychowankowie w tej grupie mają ograniczone przywileje, np. zakaz korzystania ze świetlicy, wcześniejsza cisza nocna, zakaz komunikowania się z innymi wychowankami, więcej dyżurów do wykonania. W zeszycie informacyjnym wychowawców znajduje się np. wpis: „Karniacy śpią w pokoju nr 5 i 6, sami chodzą na wyjścia, nie uczestniczą w żadnych imprezach, wyjazdach, jedzą przy jednym stoliku, popołudnia spędzają na sprzątaniu, cisza nocna od 20.00” (wpis z dnia 08.09.2014). Taką praktykę należy ocenić za niewłaściwą. Biorąc pod uwagę charakter i skuteczność oddziaływań wychowawczych, za jedno przewinienie stosuje się jeden środek dyscyplinarny. W przypadku, gdy wychowanek popełnił więcej przewinień, stosuje się jeden środek dyscyplinarny odpowiednio surowszy. Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące ochrony nieletnich pozbawionych wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) podkreśla, że *żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie* (Reguła 67).

Ponadto w 2012 r. Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił się do prof. Marka Konopczyńskiego – specjalisty w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej, z prośbą o opinię dotyczącą pedagogicznych i resocjalizacyjnych podstaw tworzenia w placówkach dla nieletnich tzw. grup karnych/readaptacyjnych. Zdaniem wyżej wymienionego, izolowanie nieletnich stwarzających problemy wychowawcze w odrębnych grupach ma charakter niepedagogiczny i nieuzasadniony resocjalizacyjnie. Praktyka ta nie powinna mieć miejsca w ramach systemu MOW. Readaptacja takich podopiecznych powinna mieć charakter otwarty i umożliwiać im jak najczęstsze kontakty interpersonalne z osobami dorosłymi i młodzieżą „pozytywną”, w celu uruchomienia mechanizmów uczenia się zachowań społecznych oraz dostarczenia wzorców aksjologiczno – kulturowych. Ponadto nieodzownym atrybutem procesu readaptacji powinny być szeroko zakrojone zajęcia kulturalne, artystyczne i sportowe mające na celu pogłębienie procesu pozytywnej socjalizacji i akulturacji.

Zdaniem profesora M. Konopczyńskiego tworzenie w placówkach tzw. „grup karnych” jest formułą, której istnienia nie przewiduje metodyka oddziaływań resocjalizacyjnych oraz obowiązujące normy prawne regulujące funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych w Polsce. W związku z powyższym, przedstawiciele KMP rekomendują zaniechanie praktyki tworzenia „grupy karnej” w Ośrodku.

8. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki wychowanków reguluje Statut Ośrodka. Przedstawiciele KMP nie mają uwag co do jego treści.

Bezpośrednio po przybyciu nieletniego do Ośrodka, dyrektor przeprowadza z nim rozmowę, podczas której zapoznaje nieletniego z jego prawami, obowiązkami i zasadami pobytu. Zapoznanie się z tymi informacjami nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem.

Regulamin samorządu uczniowskiego Ośrodka, informacja o prawach i obowiązkach, nagrodach i karach, telefony zaufania oraz adresy instytucji, do których nieletni mogą się zgłosić w przypadku łamania ich praw, są wywieszane na korytarzach. Zdaniem wizytujących gablota, w której te informacje się znajdują, wywieszona jest zbyt wysoko. Z tego powodu trudno jest zapoznać się z treścią tych dokumentów. Przedstawiciele KMP zalecają rozważenie możliwości umieszczenia tej tablicy w bardziej dostępnym miejscu.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowanek może utrzymywać kontakty ze światem zewnętrznym poprzez odwiedziny, korespondencję oraz rozmowy telefoniczne.

Zgodnie ze Statutem Ośrodka do odwiedzin wychowanków mają prawo: rodzice, opiekunowie prawni, bliscy krewni o ustalonym stopniu pokrewieństwa, inne osoby spoza placówki, z zastrzeżeniem przypadków, o których mówi art. 66 § 4 upn. Jednakże w dalszej części Statutu, a także w procedurach Ośrodka, jest mowa o tym, że *dyrektor ośrodka lub pracownik pedagogiczny mogą wyrazić zgodę na odwiedziny wychowanka przez osoby trzecie* (§ 20 pkt 3 Statutu). Tak sformułowany zapis sugeruje, że odwiedziny osób niespokrewnionych uzależnione są od zgody personelu. Pracownicy KMP przypominają, że wspomniany wcześniej art. 66 § 4 upn., określając zasady kontaktów nieletniego, posługuje się pojęciem „osób spoza zakładu”, nie różnicuje zasad udzielania kontaktu z rodziną czy też innymi osobami (np. przyjaciółmi, kolegami, sympatiami, etc.). Jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami spoza placówki, określone w art. 66 § 4 upn, dotyczą wyłącznie przypadków, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W tym wypadku dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora. Przepisy upn. należy zatem stosować w taki sam sposób wobec członków rodziny, jak i innych osób odwiedzających nieletnich. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że mimo tak sformułowanego

zapisu, wychowankowie MOW nie wnosili uwag w zakresie ograniczania im prawa do kontaktu z sympatiami i kolegami. Z rozmów indywidualnych wynikało, że taki kontakt jest umożliwiany i realizowany. Niemniej jednak zapisy w Statucie i procedurach Ośrodka powinny zostać przekształcone w taki sposób, aby nie budziły wątpliwości w interpretacji prawa wychowanków do kontaktów z osobami spoza placówki.

Dyrektor Ośrodka lub pracownik pedagogiczny mogą udzielić zgody dorosłemu odwiedzającemu na krótkotrwałe (do kilku godzin) zabranie wychowanka poza teren placówki. Pracownik pedagogiczny odnotowuje w zeszycie dyżurów informacje o szczegółach udzielonej zgody wraz ze zobowiązaniem odwiedzającego do opieki nad wychowankiem i terminowego powrotu do placówki (§ 20 pkt 9 Statutu).

W placówce jest możliwość uzyskania przepustki krótkoterminowej (do kilku godzin). Ponadto wychowankowie mogą być urlopowani do domu rodzinnego, opiekunów lub krewnych, za zgodą sądu rodzinnego. Wniosek o wyrażenie przez sąd rodzinny zgody na urlopowanie nieletniego składa dyrektor Ośrodka. Do wydania przepustki wymagana jest: zgoda sądu rodzinnego wydającego postanowienie o umieszczeniu w placówce, zgoda rodziców lub opiekunów prawnych oraz zgoda pracowników prowadzących proces resocjalizacji nieletniego.

Nieletni mają możliwość wysyłania i otrzymywania korespondencji. Wychowankowie mogą korzystać również z własnych telefonów komórkowych (w wyznaczonych godzinach) oraz z telefonu, który znajduje się w Ośrodku. Nieletni, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP wskazywali, że mogą dzwonić w zależności od potrzeb. Pozytywnie należy ocenić praktykę umożliwiania natychmiastowego pierwszego kontaktu telefonicznego z bliskimi. Każdy nowoprzybyły do placówki nieletni może bowiem zadzwonić do rodziny, poinformować ją o tym, gdzie przebywa oraz porozmawiać o swoich ewentualnych potrzebach i obawach.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Podstawową opiekę zdrowotną wychowanków zapewnia właściwy zakład opieki zdrowotnej (przychodnia lekarska w Krzepicach). Ośrodek zatrudnia pielęgniarkę, która sprawuje profilaktyczną opiekę nad wychowankami oraz przeprowadza badania wstępne nowoprzyjętych. Pełni ona dyżur w Ośrodku 4 razy w tygodniu po 4-6 godzin (zależności od potrzeb). Pielęgniarka opiekuje się również dwoma pozostałymi Ośrodkami prowadzonymi przez firmę EDU RES. Opiekę dentystyczną zapewniają okoliczne gabinety stomatologiczne mieszczące się w sąsiedniej miejscowości (Przystajń), w Krzepicach, a także Częstochowie.

Firma EDU RES zatrudnia również lekarza psychiatrę na umowę zlecenie, który opiekuje się podopiecznymi wszystkich trzech Ośrodków.

11. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Harmonogram uroczystości i imprez w roku szkolnym 2013/2014 r. pokazuje, że wychowankowie uczestniczą w różnego rodzaju zdarzeniach np. biegach lekkoatletycznych, wycieczkach integracyjnych, spływach kajakowych, turniejach piłki nożnej, etc. Uroczystości obchodzone są święta narodowe oraz religijne. Organizowane są również konkursy dla nieletnich.

Ofertę wychowawczą uzupełniają różne formy zajęć dodatkowych oraz wycieczek. Harmonogram wycieczek na rok szkolny 2013/2014 obejmował m.in. wizytę w Muzeum w Mokrej (cmentarze żołnierskie), wycieczkę do Poronina, zwiedzanie planu filmowego (Warszawa 44), wyjazd do Aqua Parku we Wrocławiu oraz do Muzeum Powstania Warszawskiego.

Na dużą uwagę zasługuje prowadzenie przez jednego z wychowawców hipoterapii i dogoterapii. Posiada on odpowiednie do tego kwalifikacje. Zajęcia polegają m.in. na wyjazdach do Schroniska dla psów w Częstochowie w celu wyprowadzenia i szkolenia przebywających tam zwierząt. Zajęcia mają na celu rozwój umiejętności społecznych, kształtowanie empatii, budowanie poczucia własnej wartości, nabywanie umiejętności wykonywania prac techniczno-remontowych (podopieczni pomagają również przy sprzątnięciu boksów dla psów). Program kończy się uzyskaniem zaświadczenia o odbytym wolontariacie oraz o nabytej wiedzy i umiejętnościach. Ponadto w MOW funkcjonuje Klub Sztuk Wizualnych. Jego celem jest: rozwój zainteresowań sztukami wizualnymi, filmem i fotografią, uwrażliwienie na sztukę, kształtowanie kreatywności oraz umożliwienie realizacji własnych projektów, poruszanie problemów społecznych w tworzonych pracach, integracji ze środowiskiem lokalnym. W ramach Klubu wychowankowie nakręcili film dotyczący problem bezdomności.

Przedstawiciele KMP bardzo wysoko ocenili pracę wychowawczą oraz ofertę zajęć kulturalno-oświatowych w MOW. W ocenie wizytujących warto byłoby także uwzględnić w oddziaływaniach wychowawczych zajęcia na temat identyfikacji wychowanka z rolą ojca. W Ośrodku znajdowali się chłopcy, którzy byli już ojcami bądź oczekiwali na urodzenie dziecka. Wprowadzenie takich zajęć dostarcza wychowankom wiedzy na temat: relacji partnerskich, rodzicielstwa, kształtowania kompetencji społecznych i indywidualnych

związanych z pełnieniem ról społecznych oraz kształtowania umiejętności opiekuńczych i wychowawczych (kompetencji rodzicielskich).

Każdy wychowanek ma założony tzw. indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, który tworzony jest przez pracowników Ośrodka zaraz po przyjęciu dziecka do placówki. Przewiduje on zadania i cele w funkcjonowaniu nieletniego w różnych obszarach. W ocenie przedstawicieli KMP dokumentacja ta jest prowadzona bardzo dobrze, bez pominięcia najważniejszych zagadnień.

12. Prawo do edukacji

Ośrodek prowadzi odpowiednie do wieku i potrzeb wychowanków formy kształcenia szkolnego na poziomie szkoły gimnazjalnej. Wychowankowie MOW obowiązek szkolny realizują w działającej przy Ośrodku szkole. W tym roku szkolnym w Ośrodku funkcjonują 3 klasy (klasa I – 11 uczniów, klasa II – 9 uczniów, klasa III – 10 uczniów). W dniu wizytacji stan klas był niepełny z uwagi na oczekiwanie przyjęcia nowych wychowanków.

Szkoła znajduje się na parterze budynku. W jej ramach wyodrębniono sale lekcyjne: geograficzną oraz multimedialną. Ich stan techniczny, czystość oraz wyposażenie w materiały edukacyjne, zostały pozytywnie ocenione przez wizytujących. W Ośrodku znajduje się również sala komputerowa, przeznaczona do lekcji informatyki oraz zajęć pozalekcyjnych, w której wydzielono stanowiska z dostępem do Internetu.

Na terenie MOW jest zespół boisk, gdzie realizowane są zajęcia rekreacyjno – sportowe. Do dyspozycji wychowanków pozostaje boisko do piłki nożnej, boisko do piłki koszykowej oraz siatkowej. Poza tym placówka podpisała umowę z Gimnazjum Publicznym w Krzepicach, gdzie wychowankowie 2 razy w tygodniu korzystają z sali gimnastycznej.

13. Prawo do praktyk religijnych

Podczas rozmów z przedstawicielem KMP chłopcy wskazywali, że ich prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Chętni mogą uczestniczyć we mszy św. odbywającej się w kościele poza Ośrodkiem. Wychowankowie w rozmowach z pracownikami KMP potwierdzali, że udział we mszy św. jest dobrowolny. Z informacji odebranych od dyrektora MOW i wychowanków wynika, że osoby innego wyznania nie uczestniczą w lekcjach religii. Pozostają wówczas pod opieką pedagoga.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają dyrektorowi MOW w Krzepicach:

1. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność narkotyków przez personel MOW;
2. zaniechanie praktyki tworzenia tzw. grupy karnej;
3. zaprzestanie stosowania kar w postaci pracy oraz innych kar pozaregulaminowych;
4. zorganizowanie pomieszczenia, w którym w warunkach intymności i prywatności oraz bez nadzoru personelu mogłyby się odbywać odwiedziny nieletnich;
5. wyodrębnienie izolatki dla osób chorych;
6. zmianę zapisów w Statucie Ośrodka w taki sposób, aby nie budziły one wątpliwości w interpretacji prawa wychowanków do kontaktów z osobami spoza placówki;
7. uwzględnienie w programie oddziaływań wychowawczych zajęć na temat identyfikacji wychowanka z rolą ojca;
8. zapewnienie pracownikom pedagogicznym Ośrodka dodatkowych szkoleń m.in. z radzenia sobie ze stresem, postępowania z wychowankiem agresywnym, pracy z traumą, ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
9. rozważenie możliwości umieszczenia tablicy informacyjnej w bardziej dostępnym miejscu;
10. uwzględnienie w przypadku przeprowadzania przyszłych prac remontowych lub budowlanych, jeszcze lepszego dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;